

DIASZPÓRÁK ÉS IDENTITÁS

8. Délkelet-Európa tudományos tanácskozás. 2012. december 19.
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Díszterem

*

„Diaszpórák és identitás” címmel szervezett nemzetközi konferenciát a Délkelet-Európa Kutatóintézet 2012. december 19-én. Az alábbiakban összefoglalót olvashatnak a tanácskozáson elhangzott előadásokból.

A konferenciát *Surányi Csaba*, az *INTERNATIONAL RELATIONS QUARTERLY* főszerkesztője nyitotta meg, a konferencia résztvevőit ezután *Sepsi Enikő*, a Károli Egyetem dékánja is köszöntötte. Elmondta, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem küldetésnyilatkozatában is meghatározott célja a határon túli kapcsolatok ápolása, ezen belül is a szórvány kérdése, a velük való kapcsolattartás. Azt is kiemelte, nem véletlen, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem ennek a tudományos tanácskozásnak társszervezője, hiszen minden olyan kezdeményezést meleg szívvvel támogat a jövőben is, amely ezt a kérdéskört akár mostani, akár történelmi vonatkozásaiban föltárni szeretné.¹

A konferencia nyitó gondolatait *Purger Tibortól*, a New Jersey-i Állami Egyetem oktatójától hallhattuk. Video üzenetében elmondta, az utóbbi két évtizedben az egész világon tapasztalható, hogy sokat változott a kisebbségben élő népcsoportok helyzetének megítélése: a globalizáció teljesen új perspektívákat kínál. Kiemelte az empirikus és elméleti kutatások fontosságát, ezen belül érdemes lenne a többes identitás kérdéseivel, illetve a politikai részvétel több színterű, határokon átívelő formáiról és ezek következményeiről.

Az első *Arday Lajos* „Nép, nemzet, állam, nemzetállam, nacionalizmus” című előadása volt, melyben a diaszpóra-kutatás főbb fogalmait határozta meg. Azt is kifejtette, hogyan változtak a történelem során és a kor eseményeinek tükrében ezek a meghatározások.

A következő előadó *Nelu Bradean-Ebinger* volt, aki *Az örmény diaszpóráról* beszélt. Manapság az egyik legrégebbi diaszpóra a világon az örmény. Rövid történeti és nyelvészeti áttekintés után a magyarországi örmények helyzetéről számolt be. Az örmények 2/3-a a világban szétszórta él, mégis rendkívül elkötelezettek és politikailag egységet alkotnak. Legendás az érdekérvényesítő képességük, különösen az Egyesült Államokban és Franciaországban.

Soltész Béla a dél-amerikai horvát emigráció történetét és aktuális helyzetét mutatta be. Kevésbé ismert, hogy a horvátság számarányához képest meglehetősen nagyszámú horvát diaszpóra él Latin-Amerikában. Rövid migrációelméleti áttekintés és a bevándorlási hullámok bemutatása után a horvát diaszpóra mai helyzetére és a horvát diaszpóra-politikára tért ki a szerző. Mindig fontos kérdés az, hogyan lehet kapcsolatot teremteni a sokadik generációs leszármazottakkal, akik esetleg már nem is beszélik őseik nyelvét.

A konferencia első részének lezárásaként kérdéseket, észrevételeket fűztek az elhangzottakhoz és az előadókhoz. Az örmények XIX. századi délkelet-európai története több kérdésben megtárgyalásra került.

A második rész *Pejin Attila*, a Zentai Múzeum igazgatójának előadásával kezdődött. Sajnos a Délvidéken tomboló itéletidő miatt az előadó nem tudott személyesen részt venni a konferencián, helyette *Szűcs Tünde* ismertette az előadását *A vajdasági zsidóság identitása* (a XX. század elején) címmel.

Kétezer évig élt a zsidóság diaszpórában, míg újra lett anyaországa. Egy része e kétezer évet úgy élte meg, hogy lemondott annak lehetőségéről, hogy ez az anyaország még egyszer újraalakulhat, a másik része viszont mindig is bízott a megújulásban. Délvidék, ezen belül Bácska zsidósága Trianon miatt különösen nehéz helyzetbe kerül: elveszti, második anyaországát (Magyarországot) is, mintegy kettős diaszpórába kényszerülve, ami teljesen elbizonytalanítja, ezért az újonnan kialakult helyzet sokféle válaszadásra készíti (pl. cionizmus, kommunizmus); másrészt a régi renden szocializálódott generációk mindvégig megmaradnak magyar-tudatú zsidónak, s csak a fiatalabb, két háború között felnövő nemzedék kezd sorsközösséget vállalni a jugoszláviai zsidóság egészével.

¹ Sepsi Enikő: Köszöntő. In: *International Relations Quarterly*, Vol. 3. No. 4. (Winter 2012/4 Tél)

Róth Petra Dalma előadása egyben egy előadássorozat *A Monarchia építésze: Kolozsvár és a Partium nagyvárosai* első része is. Az első alkalommal Partium építészeti jellegzetességeit, karakterét mutatta be. Ebben a korban megnőtt a vasút fontossága, ezért szükségessé vált, hogy az addig periférikus helyzetben lévő vasútállomásokat összekapcsolják a városok főterével, központjával. A főterek sajátosságait és közös vonásait Kolozsvár, Arad, Nagyvárad és Szatmárnémeti építészeti struktúráinak összehasonlításán keresztül mutatta be.

Gáti Tibor Levente a *Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet* hallgatója, előadásának címe *A mezőségi szórványban (lelkész és a közösség)*. Rövid fogalmi tisztázás után saját tapasztalatain keresztül mesél a mezőségi gyülekezetek gondozásáról. Kiemeli a „szórvány” és a „diaszpóra” fogalmának eredetét, és használatának sokrétűségét. Munkája során fontos feladatnak tartja, hogy a mezőségi szórvány gyülekezetek a Magyar Református Egyházhoz tartozhassanak. Ilyen nehéz sorban lévő gyülekezetek találhatóak Feketelakon, Kiskujonon, Gyekén és Cegén. Általános probléma az elnéptelenedés és a falvak kiüregedése.

Rád András László szintén a *Kolozsvári Protestáns Teológia Intézet* doktorandusz hallgatója. Előadásának címe *A lelképásztorok és környezetük (a posztmodern létforma jellegzetességei)*, melyben az alábbi kérdéseket válaszolja meg: mi a lelkészek szerepe, hogyan alakul az identitásuk? Vajon emberként, lelkészként, vagy teológusként vannak jelen? Milyen önazonossággal rendelkeznek a posztmodern lelkészek? Milyen hatással van a lelkészekre a globalizáció és az individualizáció?

A konferencia harmadik, egyben utolsó egységében négy doktori hallgató előadását hallhattuk.

Hermann Gabriella, *A magyar diaszpórapolitika múltja és jelene* című előadását a diaszpóra definíciójával, annak nyugati magyar szórványokra való alkalmazhatóságával kezdte. Kitért a világon szétszórta magyarság létszámára, majd a különböző kormányzatok nyugati szórványokkal történő kapcsolattartási kísérleteire. Külön hangsúlyt fektetett a szóhasználat jelentőségére, a politikai célkitűzések hangsúlyeltolódásaira, valamint a diaszpóra és az anyaország közötti párbeszéd intézményesülési folyamataira, és más, a viszonyt meghatározó kulcsproblémákra.

Vass Ágnes, *Diaszpórák és az anyaország kapcsolata* című előadásában a kettős állampolgárság kérdésével foglalkozott. Kiemelte, hogy habár a kettős állampolgárság nemzetközi jogi szempontból vitatott kérdés, napjainkban egyre több állam teszi lehetővé a többes állampolgárságot. Ennek leginkább politikai, illetve gazdasági magyarázata van: az anyaország ezzel kívánja garantálni, hogy a nem az ország területén élő, de önmagukat a nemzethez tartozókként meghatározó személyek is kapcsolatban legyenek az anyaállammal. Ebben a kérdésben különleges helyet foglalnak el a diaszpórák és az a gyakorlat, melyet irányukban az egyes államok alkalmaznak. A diaszpórák számára biztosított kettős állampolgárság tovább bővíti a kettős állampolgárság megadásának gyakorlatát, tovább bonyolítva ezzel a kérdés összetettségét.

Lőrincz András előadásában, *A pán-mozgalmak jelene és jövője*, a pán-ideológiák jelenét és jövőbeli szerepét mutatja be a nemzetközi politikai viszonyokban. A nemzetközi jog figyelembevételével kialakított kin-state politikák mellett azonban ezektől eltérő természetű pán-nacionalista politikai eszmék is jelen vannak. Előadásában többek között az alábbi kérdésekre is választ adott: mi a pán-nacionalizmus fogalma, mai jelentése, mik az etnikai/kulturális jellegű pán-nacionalizmus ismérvei, miben befolyásolja az anyaállam léte az etnikai pán-nacionalizmus természetét, mik a pán-nacionalizmus problémái?

Szalai Éva Emese előadásában a diaszpórák globális jelentőségére és szerepére hívta fel a figyelmet. A globalizáció következményeként valamint a hatalmassá váló kivándorlási mozgalmak miatt a diaszpórák formálódása és alakulása ma is zajlik. A diaszpórákutatók újabb tapasztalható fellendülése arra utal, hogy a korábbi kivándorlás, bevándorlás, integráció stb. kutatása mellett – és azon túl – más, aktuális jelenségek vizsgálata is elkezdődött. A diaszpóra társadalomtörténeti, szociológiai téma helyett egyre inkább biztonságpolitikai koordináták között jelenik meg. Fontos kitérni a diaszpórák gazdasági (pénzátutalások), politikai és kulturális jelentőségére is.

A konferencia Schöpflin György végszavával zárult. A mai modern időkben egyre jobban felgyorsul a népek, embercsoportok közötti kommunikáció és interakció. Minden nemzet történetében fontos szerepet játszott, sőt játszik ma is a „szórványokkal” való kapcsolatának minősége, intenzitása, ez érvényes a mai magyar társadalomra is. Mindehhez nélkülözhetetlen nyomon követni és tanulmányozni a nyugaton zajló folyamatokat, hogyan viszonyulnak az identitás és a multikulturalizmus kérdéséhez, mert „ha ez nem alakul ki, akkor nem jutunk nagyon messzire.”²

² Schöpflin, György: Migráció és mobilitás Európában. In: *International Relations Quarterly*, Vol. 3. No.4. (2012 Tél)